

Versiebeheer

Versie + datum	Auteur	Omschrijving
V0.1 – 20.12.2024	MN	Ontwerp
V1.0 – 17.02.2025	IVDV	Definitieve versie

INHOUDSOPGAVE

Abstract:	1
Auteur(s):.....	1
Reviewer(s):.....	1
Versiebeheer	2
1. Context	4
1.1. Projectgroep aquathermie.....	4
1.2. Europees project Waterwarmth	4
1.3. Werf Energie en Ruimte.....	4
1.4. Taak T4 Community of Practice	5
2. Doelstelling en werkwijze.....	7
2.1 Doelstelling	7
2.2 Werkwijze	7
3. Activiteiten 2023 – 2024	9
3.1. Vakcongres Werelddag van de stedenbouw	9
3.2. Artikel in Ruimte #60	10
3.3. Webinar Aquathermie + bijhorende vragenlijst	11
3.4. Lab 1 Waterwarmtetoets.....	14
3.5. Lab 2 Waterwarmteplanning	15
4. Bijlagen	17
Bijlage A: Verslag Lab 1 Waterwarmtetoets.....	17
Bijlage B: Verslag Lab 2 Waterwarmteplan	17
Bijlage C: Beleidsaanbevelingen van de CoP aquathermie	17

1. Context

1.1. Projectgroep aquathermie

De **Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)** is een overlegplatform van de diverse beleidsdomeinen en bestuursniveaus die bij het waterbeleid betrokken zijn. Ook de afvalwater- en drinkwaterbedrijven en een vertegenwoordiging van de provinciegouverneurs nemen deel aan het overleg. Deze samenwerking zorgt voor een gecoördineerde en geïntegreerde aanpak van het waterbeleid en waterbeheer in Vlaanderen. De **CIWprojectgroepen (PG)** zijn tijdelijke overlegstructuren die instaan voor de uitwerking van een welomschreven en afgebakend project volgens een afgesproken aanpak.

In 2022 is de **CIW PG Aquathermie** opgericht, waarin waterloopbeheerders samen met experts, provinciale en lokale overheden werken aan een uniform beleidskader voor thermische energie uit oppervlaktewater voor gebruik in warmtenetten of warmtepompen.

Het thema aquathermie wordt door de CIW PG aquathermie hoofdzakelijk vanuit het perspectief van de waterbeheerder benaderd. Voor de waterloopbeheerders is het meest nijpende probleem dat er aanvragen van grote projectontwikkelaars binnenkomen. Zonder kader en methodiek zal de beschikbare ruimte steeds meer ingevuld worden door individuele aanvragen, waardoor de collectieve installaties achteruit worden gesteld. Dat terwijl het wellicht verstandiger is om bepaalde vermogens te reserveren in functie van collectieve installaties met een grotere maatschappelijke meerwaarde.

1.2. Europees project Waterwarmth

Waterwarmth staat voor 'Accelerating the transition towards sustainable heating and cooling based on collective surface water heat pump systems'. Het is een internationaal onderzoeksproject over 'aquathermie': warmterecuperatie uit oppervlaktewater als warmtebron voor warmtepompen en/of warmtenetten. Het project ontwikkelt tools en methodes om de toepassing van aquathermie als duurzame warmtebron te versnellen. In het project worden 10 proefprojecten opgezet waarin aquathermie wordt gedemonstreerd. Het doel is om naast het partnerschap meer dan 30 organisaties zoals de energiesector, lokale en bovenlokale overheden te inspireren om aquathermie te integreren in hun praktijk en activiteiten.

Waterwarmth is een Europees project met 21 organisaties uit 6 landen uit de Noordzee-regio: België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Zweden. Het project wordt gecoördineerd door de Provincie Friesland. Vlaamse partners zijn Stad Mechelen, Stad Kortrijk, Howest, Energent (energiecoöperatie) en EXTRAQT (studiebureau gespecialiseerd in aquathermie). Daarnaast zijn er een heel aantal stakeholders die het project volgen via een Letter of Support .

Het project loopt 39 maanden van 15 juni 2023 tot en met 15 september 2026. Meer informatie: <https://www.interregnorthsea.eu/waterwarmth>

1.3. Werf Energie en Ruimte

Tijdens de verschillende vergaderingen van de CIW PG aquathermie bleek het belang om de integratie

van deze te ontwikkelen kaders en methodiek in zowel het ruimtelijke als het energiebeleid. Met dit als doel werd een subwerkgroep opgericht die zich specifiek richt op deze beleidsaspecten: de werf 'Beleidsintegratie', later hernoemd naar de werf 'Ruimte en Aquathermie'.

Gelet op het groeiende aantal aanvragen voor aquathermie-installaties die bij de waterloopbeheerders binnenkomen is er een urgente nood aan een aantal instrumenten. Bovendien zullen ook provinciale en lokale overheden vaker geconfronteerd worden met aquathermie-installaties in omgevingsvergunningsaanvragen. Daarnaast werken lokale besturen aan een stimulerend warmtebeleid in de vorm van lokale warmteplannen. Daarin kan aquathermie als potentiële hernieuwbare warmtebron naar voor komen. Het is bijgevolg aangewezen om de provinciale en lokale besturen hierin te ondersteunen.

Het doel van de werf 'beleidsintegratie' is meervoudig:

1. Integratie van de tools die ontwikkeld worden binnen de Projectgroep Aquathermie in het bredere energiebeleid en ruimtelijk beleid op de verschillende beleidsniveaus (Vlaams, Provinciaal, lokaal/regionaal);
2. Uitwerken van een ruimtelijk-energetisch toetsingskader op projectniveau om de toepassing van aquathermie in concrete projectontwikkelingen en gebouwprojecten te kunnen sturen.

Concreet wordt er ingezet op vier activiteiten:

1. Inventarisatie
2. Waterwarmteplan
3. Waterwarmtetoets
4. Community of Practice

1.4. Taak T4 Community of Practice

Dit rapport is opgemaakt in het kader van activiteit 4 Community of Practice. In deze taak zal een Community of Practice (CoP) opgezet worden rond Aquathermie in Vlaanderen. De doelstelling van deze CoP is tweeledig: ze wordt opgevat als een combinatie van praktijk en ervaring delen maar ook beleidsvorming.

De CIW PG Aquathermie eindigt in principe op 31/12/2024 na de oplevering van de producten die zijn beschreven in taak 2. De opstart van een CoP Aquathermie biedt perspectieven voor een **lerend netwerk** na de CIW PG Aquathermie. De CoP is echter meer dan een lerend netwerk, de bedoeling is om al doende en vanuit de praktijk samen met voorlopers te experimenteren met de tools en methodieken die worden ontwikkeld in de andere taken van deze werf, deze te testen, leerlessen uit te trekken en bij te stellen. Een CoP laat toe om stakeholders (zoals consultants en overheden van verschillende beleidsniveau's, zie verder in deze plan van aanpak) te betrekken naast degene die al als partner zijn geëngageerd voor de CIW PG Aquathermie. Hierbij wordt vertrokken vanuit de huidige ervaringen om eerst en vooral beter zicht te krijgen op de huidige praktijken, de knelpunten én opportuniteiten. Op basis hiervan kunnen vervolgens aanbevelingen worden opgemaakt door de combinatie van lokale en bovenlokale inzichten. Het is hierbij daarom ook cruciaal dat de verschillende beleidsniveaus regelmatig samenzitten om ervaringen uit te wisselen. Vanuit de CoP zullen er dan ook

Ruimte en energie

concrete **beleidsaanbevelingen** geformuleerd worden voor de verschillende beleidsniveau's om 'aquathermie' te integreren in het ruimtelijk- en energiebeleid (processen, instrumenten of andere initiatieven). Met het oog op efficiënte besluitvorming, beleidsintegratie en verdere ontwikkelingen inzake aquathermie als onderdeel van de duurzame warmtetransitie in Vlaanderen, is het dan ook belangrijk dat de verschillende beleidsniveaus actief betrokken worden bij de werkgroep Aquathermie. Elk van deze beleidsniveaus heeft nl. een rol te spelen.

Zoveel mogelijk wordt er verder gebouwd op bestaande **lerende netwerken en initiatieven**. We denken aan de Atria van Departement Omgeving (provinciale en regionale), het VVSG netwerk klimaat, het Platform Energiemakelaar (zie kadertekst).

2. Doelstelling en werkwijze

2.1 Doelstelling

Het doel van dit rapport is om een brede inkijk te geven in het proces en in de resultaten van de Community of Practice Aquathermie. We willen een duidelijk overzicht geven van de betrokkenheid van de diverse stakeholders (vertegenwoordigers uit diverse sectoren en vanuit verschillende bestuursniveaus en thematische experts), op welke manier hun input verzameld werd en hoe die vertaald werd naar beleidsaanbevelingen.

Op die manier krijgt de lezer inzicht in de materie “Aquathermie en Ruimtelijk beleid” vanuit de praktijk en hoe dat als onderlegger dient voor onderbouwde beleidsaanbevelingen.

2.2 Werkwijze

Er werd gekozen om een nauwe samenwerking aan te gaan met de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning vzw (VRP). De VRP is reeds decennia de vakorganisatie voor ruimtelijk planners en stedenbouwkundigen in Vlaanderen, zowel binnen lokale als bovenlokale besturen en studie bureaus. De organisatie heeft een breed ledenbereik, waaronder zowel stedenbouwkundigen (vaak in de rol van advies- of vergunningverlener), als ontwerpers en ruimtelijk planners.

Het aanbod van VRP hiervoor bestond uit:

- Jaarlijks vakcongres
- Het Tijdschrift Ruimte
- Webinar Aquathermie + bijhorende vragenlijst

VRP Labs (bv. Lab Energie en ruimte <https://www.vrp.be/activiteiten/vrp-lab-energie-en-ruimte>) + plaatsbezoeken De samenwerking met deze partner werd opgezet vanuit de overweging dat de organisatie beschikt over een breed bereik over heel Vlaanderen en vanuit de ervaring met het opzetten van interactieve leertrajecten zoals lerende netwerken.

→ *Presentaties en webinars*

In een online webinar of een fysieke presentatie wordt de thematiek meer bekend gemaakt en wordt getest of er interesse is bij een breder publiek.

In 2023 is een deelsessie verzorgd in het thema ‘aquathermie’ op de Dag van de Stedenbouw. In 2024 zijn er twee online webinars georganiseerd: een webinar door VRP in juni 2024 en een webinar in oktober 2024 door VVSG Netwerk Klimaat als onderdeel van de reeks ‘Energieke Vrijdagen’.

→ *Labs*

Een lab is een interactieve werkvorm waarbij een 30-tal stakeholders vanuit diverse achtergronden en expertises samen gebracht worden om via kennisdeling en discussie tot gezamenlijke visies te ontwikkelen of tot ruimtelijke oplossingsstrategieën en beleidsaanbevelingen te komen.

De geïdentificeerde hoofdthema’s leiden tot 2 labs in het najaar van 2024. De voorbereiding, organisatie en uitnodiging gebeurde door de VRP in nauwe samenwerking met de trekkers van de werf

Ruimte en energie

CoP Aquathermie. In de communicatie werd telkens verwezen naar het Interreg project.

Een aantal belangrijke conclusies en de foto's werden door VRP en de projectpartners gedeeld via sociale media om de thematiek breder bekend te maken.

De gedetailleerde verslagen van de labs zijn toegevoegd als informatieve bijlage bij dit rapport. Het zijn werkdocument waar verder mee aan de slag wordt gegaan in de andere taken van de Werf Ruimte voor Aquathermie in het bijzonder Taak 2 Waterwarmteplan en Taak 3 Waterwarmtetoets.

→ *Terreinbezoeken*

De labs werden telkens gecombineerd met terreinbezoeken aan inspirerende aquathermie- en groene warmteprojecten die de deelnemers optioneel konden bijwonen.

→ *Artikels en nota's*

Uit de diverse communicatie-activiteiten resulteerden een aantal artikels en publicaties:

- Aan de werelddag werd een nummer van het vakblad 'Ruimte' gekoppeld met een artikel over de CIW projectgroep Aquathermie, de tool van Provincie Oost-Vlaanderen en het EU project WaterWarmth;
- Op basis van de verslaggeving van Lab 1 en Lab 2 maakte VRP de aanzet op voor beleidsaanbevelingen, die de werf dan verder verfijnde.

De nota met beleidsaanbevelingen is toegevoegd als informatieve bijlage bij dit rapport. Het is te beschouwen als werkdocument waar verder mee aan de slag wordt gegaan in de andere taken van de Werf Ruimte voor Aquathermie in het bijzonder Taak 2 Waterwarmteplan en Taak 3 Waterwarmtetoets.

→ *Website*

In 2025 wordt een webpagina gekoppeld aan de website van VRP met de hashtag Aquathermie waar alle publiek raadpleegbare documenten (presentaties, verslagen, beleidsaanbevelingen) raadpleegbaar zijn. Ook nieuws uit de sector en een overzicht van voorbije en komende activiteiten worden op de webpagina geïntegreerd.

3. Activiteiten 2023 – 2024

3.1. Vakcongres Werelddag van de stedenbouw

Thema ‘Ruimte voor Energie’, 24 november 2023

Aantal deelnemers plenair: 295

Aantal deelnemers deelsessie Aquathermie: 50 [Deelnemers Werelddag Stedenbouw Aquathermie](#)

De trekkers van Water Warmth maakten deel uit van de voorbereidende werkgroep van de Werelddag van de Stedenbouw met het thema ‘Ruimte voor Energie’ en slaagden er op die manier in mee te wegen op het programma. In de communicatie werd telkens verwezen naar het Interreg project.

In het **plenaire voormiddagdeelte** werd de relatie tussen ruimtelijk beleid en duurzaam energiebeleid uit de doeken gedaan. De trekkers van Water Warmth maakten gebruik van dit forum om die relatie in concreet beleid te vertalen op regionaal en lokaal niveau.

Moira Callens (provincie Oost-Vlaanderen) en Tahnee Van Steenbrugge (provincie Antwerpen) stelden het planningsinstrument “energielandschappen” voor, vanuit de vaststelling dat we een positief en motiverend ruimtelijk energieverhaal nodig hebben om transitie in gang te zetten. Via visieontwikkeling over energielandschappen wordt gebiedsgericht de koppeling van landschappelijke meerwaarde, verbeelding, efficiëntie van productie en opslag gemaakt.

Ighor Van De Vijver van Stad Mechelen paste de relatie tussen de aanleg van warmtenetten en planning toe op de case “De Mechelse Vesten”. De heraanleg van de vesten bood een niet te missen opportuniteit om een warmtenet langs de stadsring mogelijk te maken. De stad Mechelen realiseerde deze koppeling met een warmtenet vanuit de transitiebenadering samen met stakeholders-experten.

De deelsessie in de namiddag die door Water Warmth getrokken werd kreeg de titel: Ruimtelijke kansen voor duurzame en fossielvrije warmte en focuste specifiek op Aquathermie.

Sessievoorzitter Ighor Van de Vyver gaf een inleiding over de realistische kijk op het potentieel van aquathermie en introduceerde de sprekers.

Ruimte en energie

In de sessie werd duidelijk gemaakt dat energie uit waterlopen niet oneindig is. Om de waterloop als ecosysteem te beschermen is dus regionale visievorming nodig. Dat roept vragen op als: Welke gebieden zijn geschikt voor aquathermie en welke niet? Spelen er verdeelvraagstukken? Hoe kunnen we maximaal op collectief - efficiënt- gebruik inzetten? Op dit moment geldt *first come first serve* maar dat leidt niet tot de meest efficiënte inzet van aquathermie.

Het programma:

- het beschikbaar potentieel van iedere waterloop en hoe we dat maximaal kunnen benutten, met Stijn De Jonge van Extraqt
- de visie van Provincie Oost-Vlaanderen over hoe warmte uit oppervlaktewater het best benut kan worden en welk beleidskader hiervoor nodig is, met Wim L'Ecluse (Provincie Oost-Vlaanderen)
- Beleidskaders, praktische tools en visievorming rond aquathermie oftewel Waterwarmte: gluren bij de burens, met Ighor Van de Vyver (Stad Mechelen), Andries Metz (Gemeente Súdwest-Fryslân) en Shanne Bouma (EU project WaterWarmth)

Na de presentaties van de sprekers was er tijd voor interactie met het publiek. Een aantal belangrijke conclusies van het plenaire gedeelte en de deelsessies en de foto's werden door VRP en de projectpartners gedeeld via sociale media om de thematiek breder bekend te maken.

3.2. Artikel in Ruimte #60

Aan de werelddag werd een nummer van het vakblad 'Ruimte' gekoppeld, met een artikel over [energielandschappen](#) en een artikel over aquathermie en het werk van WaterWarmth.

<https://www.vrp.be/ruimte-magazine/ruimte-60>

In het artikel worden drie deelnemers van de projectgroep aquathermie geïnterviewd: Stijn De Jonge (Extraqt), Thijs Van Der Meeren (De Vlaamse Waterweg) en Ighor Van de Vyver (Stad Mechelen). Komen aan bod: de CIW projectgroep aquathermie, het Europees project WaterWarmth, en de potentieelkaart aquathermie die Extraqt heeft ontwikkeld i.o.v. de Provincie Oost-Vlaanderen.

3.3. Webinar Aquathermie + bijhorende vragenlijst

12 juni 2024

Aantal deelnemers webinar: 164 [Webinar Aquathermie - Aanwezigheidsrapport 6-12-24.csv](#)

Aantal ingevulde vragenlijsten: 65

Ruimte en energie

De doelstelling van het webinar Aquathermie was drieledig:

- Een brede groep 'ruimtemakers (stedenbouwkundigen, ruimtelijk planners, ontwerpers en bureaus) op een laagdrempelige manier informeren over de relatie tussen aquathermie en ruimtelijk beleid
- Een brede groep bevragen over wat welke kansen en welke drempels ze ervaren bij het opstarten van Aquathermieprojecten
- Een brede groep informeren over de Community of practice Aquathermie en hen stimuleren om deel te nemen aan de labs.

De voorbereiding, organisatie en uitnodiging gebeurde door de VRP in nauwe samenwerking met de trekkers van de werf CoP Aquathermie. In de communicatie werd telkens verwezen naar het Interreg project. Een aantal belangrijke conclusies en de foto's werden door VRP en de projectpartners gedeeld via sociale media om de thematiek breder bekend te maken.

Het programma:

09u00 | Introductie en verwelcoming door An Rekkers(VRP)

09u10 | Waterwarmte als stukje van een energiepuzzel die je in iedere gemeente anders legt door Ighor Van de Vijver (Stad Mechelen) en Thijs Van der Meeren (Vlaamse Waterweg)

09u30 | Waterwarmte eerlijk verdelen door Moira Callens (Provincie Oost-Vlaanderen)

09u50 | Voor elk wat wils door Stijn De Jonge (EXTRAQT)

10u10 | Naar een community of Practice voor beter beleid

10u30 | Einde

Via de chat was ruimte voor vragen en opmerkingen. Na de presentaties werden deze vragen mondeling aan de sprekers voorgelegd.

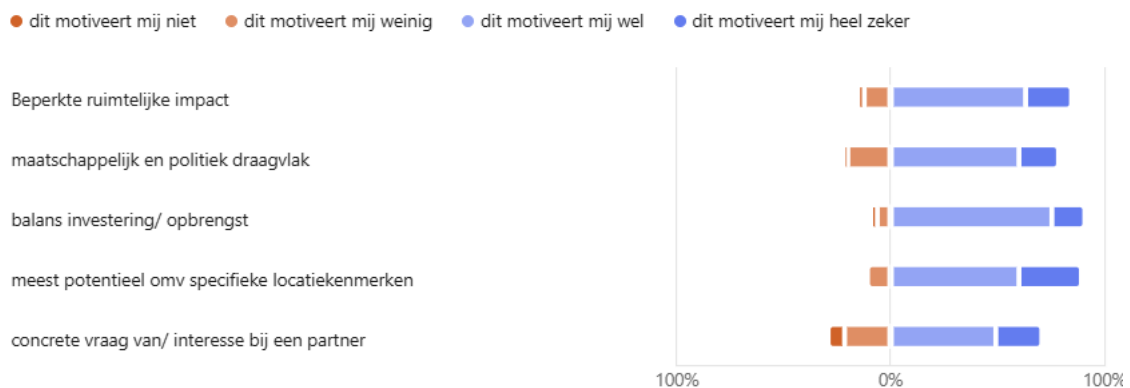
Alle deelnemers aan het webinar kregen naderhand een link naar de vragenlijst. De grootste groep deelnemers waren lokale besturen, maar ook bovenlokale overheden en studiebureaus hebben de vragenlijst ingevuld.

Als motivaties om met aquathermie aan de slag te gaan zien we de beperkte ruimtelijke impact, de balans tussen investering en opbrengst en de context met specifieke locatietekenen die aangeeft dat op die plaats aquathermie veel potentieel heeft.

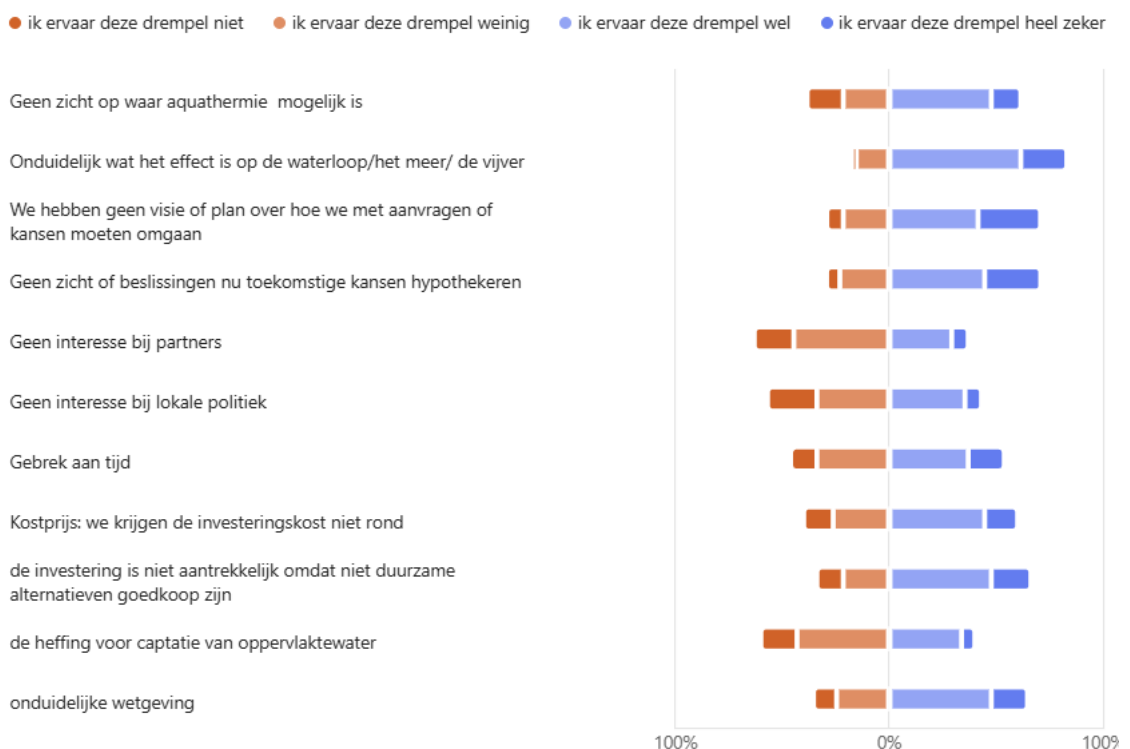
Ruimte en energie

7. Wat motiveert je om met Aquathermie als duurzame energiebron aan de slag te gaan?

Als demotivatoren zien we onduidelijkheid over het effect op de waterloop, onduidelijke wetgeving, goedkope alternatieven (die minder duurzaam zijn) en onvoldoende visie over verdeelvraagstukken, zowel in ruimte (hier – ergens anders) als in tijd (nu-toekomst).

8. Welke drempels ervaar je om met aquathermie aan de slag te gaan?

Deze resultaten bevestigen het vermoeden van de projectpartners Water Warmth. Hieruit werden twee hoofdthema's geïdentificeerd:

- Vergunningenbeleid: effect op de waterloop vertalen in visie bij de beoordeling van

Ruimte en energie

vergunningaanvragen, in de communicatie naar vergunningverleners en vergunningaanvragers en wegen op beleid vanuit de vraag naar duidelijker wetgeving.

- Ruimtelijke planning; effect op de waterloop hertalen naar ruimtelijke verdeelvraagstukken en wegen op beleid vanuit de vraag naar duidelijker wetgeving

De presentaties en de opname werd bezorgd aan de deelnemers.

[presentaties webinar en opname voor deelnemers](#)

3.4. Lab 1 Waterwarmtetoets

Datum: 27 september

Locatie: Leuven

Aantal deelnemers: 23 [Deelnemerslijst Lab 1](#)

- 7 vertegenwoordigers lokale besturen
- 6 vertegenwoordigers Vlaamse entiteiten (sectoren omgeving, milieu en waterwegen)
- 6 vertegenwoordigers van de provincies
- 4 vertegenwoordigers van bedrijven of dienstverleners

De groep werd samengesteld op basis van hun ervaring in de vergunningverlening.

In de voormiddag werd gewerkt aan de hand van 3 thema's: een waterwarmtetoets (Quick scan Aquathermie), de procesflow in de vergunningverlening en bijkomende instrumenten en ondersteuning. De begeleiding gebeurde door de VRP. De presentaties van [Lab 1](#) werden door de werkgroepleden opgemaakt. Na iedere presentatie volgde een discussiemoment in groepen van 12

Ruimte en energie

personen, begeleid door de werkgroepleden.

In de namiddag werd een bezoek gebracht aan het project “De Dijlemolens”. Op basis van de presentaties en notities die tijdens het lab genomen werden maakte VRP een verslag op van Lab 1 (zie achteraan). Ook werd verslag gemaakt door de werkgroep Water Warmth over het bezoek aan de Dijlemolens. [20240927_VERSLAG studiebezoek Dijlemolens CIW VRP.docx](#)

3.5. Lab 2 Waterwarmteplanning

Datum: 2 december

Locatie: Gent

Deelnemers: 37 [LAB CoP Aquathermie.xlsx](#)

De groep van Lab 1 werd opnieuw uitgenodigd en uitgebreid met mensen die ervaring hebben met ruimtelijke planning. VRP begeleidde het Lab.

- 12 vertegenwoordigers van lokale besturen
- 6 vertegenwoordigers Vlaamse entiteiten (sectoren omgeving, milieu en waterwegen)
- 8 vertegenwoordigers van de provincies
- 8 vertegenwoordigers van bedrijven of dienstverleners
- 3 vertegenwoordigers van middenveldorganisaties en kennisinstellingen

De presentaties van [Lab 2](#) werden door de werkgroepleden opgemaakt. Na iedere presentatie volgde een discussiemoment in groepen van 12 personen, begeleid door de werkgroepleden.

In de namiddag werd onder begeleiding van Stad Gent een bezoek gebracht aan de bibliotheek De Krook en cultuurcentrum Het Wintercircus. Vervolgens brachten we een bezoek aan Luminus.

Van het voor- en namiddagedeelte werd verslag gemaakt. [241202 Terreinbezoeken CoP Aquathermie Gent.docx](#)

4. Bijlagen

Bijlage A: Verslag Lab 1 Waterwarmtetoets

Bijlage B: Verslag Lab 2 Waterwarmteplan

Bijlage C: Beleidsaanbevelingen van de CoP aquathermie